

Peter Handke

INFELICITAT PERFECTA

Traducció de Marta Pera Cucurell

Epíleg de Simona Škrabec

L'Accent

PREMI
NOBEL
LITERATURA
2019

INFELICITAT PERFECTA

Peter Handke

INFELICITAT PERFECTA

RELAT

Traducció de Marta Pera Cucurell

Epíleg de Simona Škrabec

L'AVENÇ
Barcelona
2020

Titol original: *Wunschloses Unglück. Erzählung* (1972)

Barcelona, març de 2020

© del text, Peter Handke. Tots els drets reservats i controlats a través de Suhrkamp Verlag Berlin

© de la traducció, Marta Pera Cucurell

© de l'epíleg, Simona Škrabec

© d'aquesta edició, L'Avenç, S.L., 2020

Passeig de Sant Joan, 26, 2n 1a

08010 Barcelona

Telèfon: 93 245 79 21 Fax: 93 265 44 16

www.lavenc.cat

www.ellsllibresdelavenc.cat

www.llegirencatala.cat

Es reserven tots els drets.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, amb excepció prevista per la llei. Adreça a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) si necessita reproduir algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 93 272 04 47).

L'Avenç forma part de l'Associació d'Editorials Independents Llegir en Català.

Disseny i composició: L'Avenç

BIC: FBA

ISBN: 978-84-16853-37-3

Ref. AVEN117

Dipòsit legal: B. 2924-2020

Imprès a Gràfiques 92

«He not busy being born is busy dying»
Bob Dylan

«Dusk was falling quickly. It was just after
7 p.m., and the month was October.»
Patricia Highsmith, *A Dog's Ransom*

A la secció ALTRES de l'edició dominical del diari *Volkszeitung* de Caríntia, hi deia: «La nit del dissabte una mestressa de casa de 51 anys d'A. (municipi de G.) es va suïcidar amb una sobredosi de somnífers».

Gairebé han passat set setmanes des que la meua mare és morta, i m'agradaria posar fil a l'agulla abans que la necessitat d'escriure sobre ella, que a l'enterrament era tan forta, es torni a convertir en la mudesa estupefacta i apàtica amb què vaig reaccionar a la notícia del suïcidi. Sí, posar fil a l'agulla: perquè la necessitat d'escriure alguna cosa sobre la meua mare, que de vegades es presenta d'una manera tan sobtada, és, d'altra banda, tan indefinida, que em caldrà un gran esforç perquè no em passi el que em sortiria si m'hi posés ara, que seria picar contínuament la mateixa lletra de la màquina d'escriure sobre el paper. Aquesta mena de teràpia de moviment no em faria cap servei, sinó

que encara em tornaria més passiu i desmenjat. També m'en podria anar a algun lloc —a més, de camí, de viatge, aquest endormiscament atordit i aquest anar amunt i avall sense fer res no em posarien tan nerviós.

Des de fa un parell de setmanes, també, estic més irritable que de costum; el desordre, el fred i el silenci em deixen sense capacitat de reacció; m'ajupo a collir qualsevol borralló de llana o engruna de pa de terra. De vegades m'estranya que una cosa que tinc a la mà no m'hagi caigut ja fa estona, ja que quan penso en aquest suïcidi em torno insensible de cop. Així i tot, anhele aquests moments perquè llavors cessa l'atordiment i se m'aclareix el cap. És un horror que em serveix per tornar a estar bé: finalment ja no m'avorreixo, el cos no oposa resistència, no hi ha distàncies fatigoses, el temps passa sense dolor.

El pitjor d'aquests moments seria la simpatia d'una altra persona, amb una mirada o ni que fos amb una paraula. En aquests casos de seguida es mira cap a una altra banda o se l'interromp; perquè un necessita sentir que allò que està vivint és incompreensible i incomunicable: només d'aquesta manera l'horror té sentit i és real. Si te'n parlen, tornes a sentir l'avorriment i, de cop, tot torna a ser superflu. Així i tot, de tant en tant, de manera ben absurda, parlo a la gent del suïcidi de la meva mare, i m'enfado si gosen fer-me'n alguna observació. M'estimaria més que em fessin pensar en una altra cosa i que em prenguessin el pèl amb qualsevol pretext.

Quan pregunten a James Bond, en la seva última pel·lícula, si el seu adversari, que ell acaba de tirar escales avall, és *mort*, i ell diu «Tant de bo!», per exemple, jo ric amb alleujament. Els acudits sobre la mort i els morts no em fan angúnia; fins i tot els trobo reconfortants.

Els moments de por, a més, sempre són breus; són més aviat una sensació d'irrealitat que no pas un moment de por; al cap d'un instant tot es torna a tancar, i si estic amb gent de seguida procuro, fent el cor fort, ocupar-me dels altres, com si hagués sigut mal educat amb ells.

Des que he començat a escriure, per cert, aquests estats —segurament perquè intento descriure'ls amb la màxima precisió—, em semblen moments llunyans, del passat. Quan em poso a descriure'ls, començo a recordar-los com un període de la meva vida ja conclòs, i l'intent de recordar-los i formular-los m'exigeix tant d'esforç que els breus somieigs de la setmana passada ja s'han convertit en una cosa estranya. De tant en tant jo experimentava aquells «estats»: les imaginacions de cada dia —de fet, no eren més que les imaginacions *inicials*, que ja tenia feia anys i decennis, repetides per enèsima vegada—, que tot d'un plegat se separaven les unes de les altres, i la consciència feia mal, de tan buida que es quedava de sobte.

Ara això ja ha passat, ja no tinc aquests estats. Quan escric, escric necessàriament d'abans, d'algo-

na cosa anterior, si més no en el moment en què escric. Em converteixo, literàriament, com sempre, d'una manera que es pot veure des de fora, objectiva, en una màquina de records i de formulacions. I escric la història de la meva mare, en primer lloc, perquè em sembla que sé més sobre ella i sobre la seva mort que qualsevol periodista desconegut que podria resoldre fàcilment un suïcidi tan interessant amb una taula d'interpretació de somnis des de la perspectiva religiosa o psicològica, individual o col·lectiva; també en interès propi, perquè jo em revifó quan tinc alguna cosa per fer; i finalment, perquè voldria convertir en un cas aquesta MORT LLIURE com qualsevol periodista extern, però d'una altra manera.

Naturalment, tots aquests motius són arbitraris i es podrien substituir per altres motius igualment arbitraris. Hi ha hagut, precisament, moments breus d'extrema mudesa i la necessitat de formular-los —les mateixes raons per escriure de sempre.

Quan hi vaig arribar per anar a l'enterrament, vaig trobar a la bitlletera de la mare un resguard de correus amb el número 432. Aquell mateix divendres al vespre, abans d'arribar a casa i prendre's les pastilles, m'havia enviat a Frankfurt una carta certificada amb una còpia del testament. (Però per què URGENT?) Aquell mateix dilluns jo havia anat a la mateixa oficina de correus per fer una trucada telefònica. Havien passat dos dies i mig des de la seva mort, i

vaig veure davant del funcionari de correus el rotllo groc amb l'etiqueta del certificat: entremig s'havien enviat nou cartes certificades més, ja que ara el número següent era el 442, i aquella imatge s'assemblava tant a la xifra que jo tenia al cap, que al primer moment em vaig confondre i per uns instants em vaig pensar que tot era il·lusori. Les ganes d'explicar-ho a algú em posaven de bon humor. Feia un dia clar; la neu; menjàvem sopa de mandonguilles; «tot va començar...»: si es comencés a explicar d'aquesta manera, tot semblaria inventat, no es forçaria l'oient o el lector a participar-hi personalment, sinó que només se li oferiria una història de fantasia.

De manera que tot va començar així: la meva mare va néixer fa més de cinquanta anys al mateix lloc on moriria. Tot el que hi havia de productiu a la regió, en aquella època, pertanyia a l'església o a terratinents de la noblesa; una part estava arrendada a la gent del poble, sobretot menestrals i petits pagesos. La falta de recursos general era tan gran que tenir un petit terreny en propietat encara era molt poc freqüent. A la pràctica encara prevalien les condicions anteriors al 1848, amb la diferència que la servitud formal s'havia abolit. El meu avi —encara és viu: té vuitanta-sis anys— era fuster i treballava, amb l'ajuda de la seva dona, unes quantes feixes i prats, pels quals pagava un arrendament anual. És d'origen eslovè i fill natural, com la majoria de fills dels petits pagesos que vi-

vien en aquella regió, els quals, molt després d'haver arribat a la pubertat, no tenien mitjans per casar-se ni un lloc on poder fer vida matrimonial. La seva mare, almenys, era filla d'un pagès benestant que allotjava a casa seva el pare del meu avi com a mosso —i per al meu avi no era res més que «el progenitor». Si més no, d'aquesta manera, la meva besàvia va poder tenir mitjans per comprar-se una petita propietat.

Després de generacions de criats sense béns, amb partides baptismals emplenades a mitges, que naxien i morien en habitacions estranyes, que no deixaven herència perquè els enterraven amb l'única propietat que tenien, el vestit de mudar, l'avi es va criar com el primer que de debò es podia sentir a casa en aquella contrada, sense que hagués de tenir la sensació que el toleraven només a canvi de la feina de cada dia.

En defensa dels principis econòmics del món occidental, es va poder llegir, no fa gaire, a la secció d'economia d'un diari, que la propietat és **LLIBERTAT CONVERTIDA EN UNA COSA MATERIAL**. Per al meu avi, en aquella època, com a primer propietari, si més no de béns immobles, entre una sèrie de persones sense mitjans i, per tant, sense poder, potser això encara era cert: la consciència de posseir alguna cosa era tan alliberadora que, després de generacions sense voluntat, de cop hi podia haver una voluntat: la voluntat de ser més lliure, i això només volia dir una

cosa —i en la situació en què es trobava l'avi, amb raó—: augmentar la propietat.

Així i tot, la propietat inicial era tan petita que calia dedicar-hi totes les forces per mantenir-la. De manera que els petits propietaris ambiciosos només tenien una possibilitat: estalviar.

L'avi, doncs, va estalviar, fins que durant la inflació dels anys vint va perdre tots els estalvis. Llavors va començar a estalviar una altra vegada, i no només arraconava els diners que li sobraven, sinó també, sobretot, reprimia les pròpies necessitats i confiava que els seus fills també fossin capaços d'aquesta esfeïdora falta de necessitats; de tota manera, la seva dona, com a dona, des del naixement no havia pogut somiar mai una altra cosa.

Va continuar estalviant per quan els fills necessitessin una DOTACIÓ per casar-se o per començar a treballar. Fer servir els estalvis abans per dedicar-los a la FORMACIÓ dels fills era una idea que, de manera espontània, no se li podia acudir, i molt menys amb relació a la filla. I pel que feia als nois, tenien encara tan arrelats els malsons de generacions de morts de gana que a tot arreu se sentien estranys, i quan un dels fills va obtenir una beca per estudiar a l'institut —més per casualitat que no perquè ho hagués buscat—, al cap de no gaires dies no va poder suportar més aquell entorn estrany i va fer a peu, de nit, els quaranta quilòmetres des de la capital de la comarca fins a casa, i un cop hi va ser —era dissabte, el dia que

es feia neteja de la casa i del pati—, sense dir res, es va posar a escombrar el pati; la remor que feia amb l'escombra a la matinada va ser un senyal prou clar. Més endavant, com a fuster, va ser molt traçut, i estava content del seu ofici.

Tant ell com el seu germà gran van morir aviat a la Segona Guerra Mundial. L'avi, mentrestant, continuava estalviant, i durant l'època de desocupació dels anys trenta va tornar a perdre els estalvis. Estalviava: això volia dir que no bevia ni fumava, i amb prou feines jugava. L'únic joc que es permetia era la partida de cartes del diumenge; però els diners que hi guanyava —i jugava amb tant de seny que gairebé sempre guanyava— anaven als estalvis; a tot estirar, deixava caure un centimet a la butxaca dels fills. Després de la guerra va començar a estalviar una altra vegada, i fins avui, com a pensionista, no ho ha deixat de fer.

Al fill que li queda, com a fuster empresari que dona feina a vint treballadors, ja no li cal estalviar: inverteix; i això vol dir que també pot beure i jugar, com ha de ser. Al contrari que el seu pare, que va haver de callar tota la vida, i que havia renunciat a tot, ell ha trobat, si més no, una mena de llenguatge, encara que només el faci servir, com a regidor, per representar un petit partit oblidat pel món que fantasieja amb un gran futur basant-se en un gran passat.

Néixer en aquestes circumstàncies és mortal des del principi. També es pot considerar tranquil·litza-

dor: en tot cas, no es té por del futur. Les endevines de la fira només llegien seriosament el futur a les mans dels nois; per a les dones, aquest futur només era una broma.

Cap possibilitat, tot ja estava previst: una mica de flirteig, rialletes per sota el nas, un breu torbament, i després, per primera vegada, la cara llunyana, continguda, amb què la dona tornava a començar a malviure; les primeres criatures; quedar-se una estona després de la feina a la cuina; ser des del principi una a qui ningú no fa cas; deixar d'escoltar els altres; cada vegada més, parlar sola; després, dolor a les cames, varices, tot just un murmuri bo i adormida, càncer de matriu i amb la mort finalment es compleix la provi-dència. Així es deien els passos d'un joc infantil molt popular entre les nenes d'aquella contrada: cansada / defallida / malalta / moribunda / morta.

La mare era la penúltima de cinc germans. A l'escola va demostrar que era eixerida; els mestres li posaven unes notes excel·lents, li lloaven sobretot la cal·ligrafia pulcra; i tot d'un plegat els anys d'escola van haver passat. L'aprenentatge només havia sigut un joc de criatures; un cop acabada l'escolaritat obligatòria, quan la nena es feia gran, ja no calia. Llavors, a casa, les dones s'acostumaven a la futura vida de mestresses de casa.

No hi havia cap por, fora de les que tenen les criatures a la foscor i a les tempestes; només canvis entre calor i fred; humitat i eixutesa, comoditat i malestar.

El temps transcorria entre les festes religioses, els mastegots per haver anat a ballar d'amagat, l'enveja dels germans, l'alegria de cantar al cor. Les altres coses que passaven al món quedaven esmorteïdes com darrere d'un vel; no es llegien diaris si no era el full dominical de la diòcesi, i d'allà només el fulletó.

El diumenge: vedella guisada amb salsa de rave picant, jugar a cartes, les dones ajupides, submises, una foto de la família amb el primer aparell de ràdio.

La mare era vital i entremaliada: a les fotos tenia les mans posades sobre els malucs o envoltava amb el braç les espatlles del germà petit. Sempre reia, com si no hi pogués fer res.

Pluja—a fora, sol—a dintre: els sentiments de les dones depenien molt del temps, perquè «fora» només podia ser, gairebé sempre, el pati, i «dintre» era, sense excepció, la casa, sense una habitació pròpia.

En aquesta regió el clima és canviant: hiverns freds i estius xafogosos, però a l'hora de la posta o fins i tot a l'ombra dels arbres, et pelaves de fred. Molta pluja; ja a principis de setembre sovint dies sencers de boira humida davant de les finestres massa petites, que ni tan sols avui no es construeixen gaire més grans; gotes d'aigua a les cordes d'estendre la roba; gripaus que, en la foscor, saltaven davant teu, pel camí; mosquits, insectes, falenes fins i tot de dia; cucs i porquets de Sant Antoni sota els troncs de la llenyera; i d'això depeníem, no hi havia res més.

Rarament desesmats i vagament feliços, en general desesmats i una mica desgraciats.

Cap possibilitat de comparació amb una altra forma de vida: ¿tampoc cap altra necessitat?

Tot va començar quan, de sobte, la mare va tenir ganes d'alguna cosa: volia aprendre; perquè quan era petita i aprenia havia sentit alguna cosa de si mateixa. Era com quan un diu «Em sento a mi mateix». Per primera vegada un desig, i un desig que va ser expressat, una vegada i una altra, i que finalment es va convertir en una idea fixa. La mare explicava que havia «pidolat» a l'avi que la deixés aprendre alguna cosa. Però d'això no se'n podia ni parlar: amb un gest de la mà n'hi havia prou per enllestir la qüestió; un gest negatiu, allò era impensable.

Així i tot, entre la gent del poble hi havia un respecte tradicional pels fets consumats: un embaràs, la guerra, els costums i la mort. Quan la mare se'n va anar de casa, a quinze o setze anys, per aprendre a cuinar en un hotel del llac, l'avi li ho va deixar fer, *perquè ja se n'havia anat*; a part d'això, a la cuina hi havia poc per aprendre.

Però de fet no hi havia cap altra possibilitat: rentaplats, cambrera, mossa de cuina, cuinera. «Menjar, sempre es menjarà.» A les fotos una cara vermella, galtes lluent, agafada de bracets amb amigues tímides i serioses que ella havia portat; bon humor i seguretat en si mateixa: «Ja no em pot passar res més!»; unes ganes sinceres, desbordants, d'estar amb altra gent.

9

«L'endemà al vespre, havent rebut la notícia de la seva mort, vaig agafar un avió cap a Àustria. L'avió anava mig buit; un vol regular tranquil; l'aire era clar, sense boira, i allà baix, en la distància, els llums de les diferents ciutats que sobrevolàvem. Llegint el diari, bevent cervesa, mirant per la finestra, em vaig anar fonent en una agradable sensació de benestar fatigat, impersonal. Durant tot el vol m'omplia d'orgull que la mare s'hagués suïcidat. Llavors l'avió es va preparar per aterrar i els llums es van fer més grossos. Dissolt en una eufòria sense ossos, contra la qual no podia fer res, em movia per l'edifici de l'aeroport més aviat desolat».

PETER HANDKE (Griffen, Àustria, 1942) acaba de ser guardonat amb el premi Nobel de Literatura 2019. Autor d'una obra caracteritzada per l'angoixa de la solitud i la incomunicació, és considerat un clàssic contemporani de la literatura en llengua alemanya. Ha escrit novel·la, poesia, assaig i teatre, i ha fet guions de cinema. *Infelicitat perfecta* ha estat qualificat per Karl Ove Knausgård com «un dels millors llibres, i un dels més importants, escrits en alemany a la nostra època».

